

๔ เหล็กขุด

สมบุญ ณะสุข

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เมื่อพูดถึงหนังตะลุง หรือที่คนทางภาคใต้เรียกว่า "หนังควน" แล้ว ก็มักจะนึกถึงรูปภาพที่มันเอาหนังวัวมาตัดหรือแกะให้เป็นรูปพระ รูปนาง รูปยักษ์ และรูปตัวตลก (รูปภาค) ซึ่งสามารถนำมาแสดงผูกเป็นเรื่องราวต่างๆ ของชาวใต้ โดยเอารูปหนังทาบกับหน้าจอที่ทำด้วยผ้าขาวบางแล้วใช้ไฟส่องด้านหลัง โดยมีนายหนังและลูกคู่ทำหน้าที่เชิดรูปพากย์ และเล่นดนตรีประกอบ

องค์ประกอบในการเล่นหนังของแต่ละคณะ จะประกอบด้วย คณะหนัง, เครื่องดนตรี, โรงหนังและอุปกรณ์ภายในโรง, และรูปหนัง

รูปหนัง ที่ใช้ในการแสดงหนังตะลุง แต่ละคณะ มักจะมีรูปที่ใช้ในการแสดงประมาณ 150-200 ตัว ซึ่งประกอบด้วย ฤาษี, พระอิศวร, ปรายหน้าบท, เจ้าเมือง, ตัวพระ, ตัวนาง, ตัวยักษ์, ตัวตลก (รูปกาก) และรูปเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เช่น ปราสาท ราชรถ ต้นไม้ กุเข สัตว์ ฯลฯ

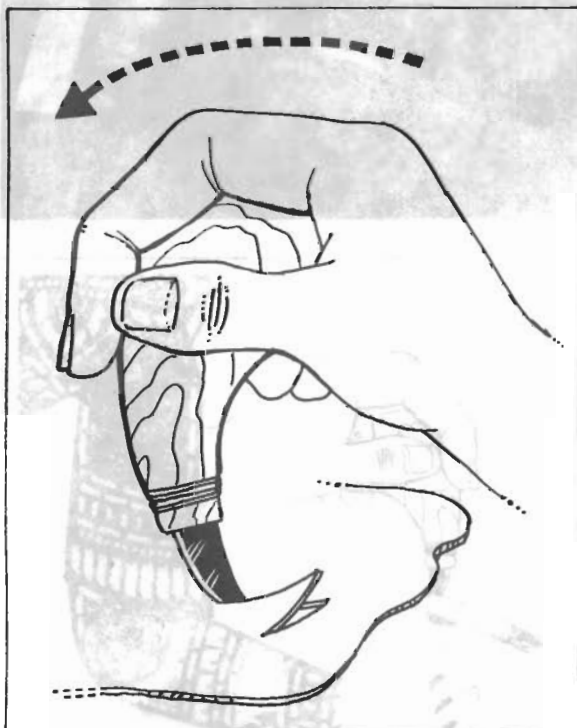
ในการจัดทำรูปหนังตะลุงสำหรับแสดงของแต่ละคณะซึ่งมีจำนวนรูปหนังมากมาย มักจะใช้ช่างฝีมือที่รับจ้างทำรูปหนังโดยเฉพาะ (แต่ก็มีที่หนังตะลุงบางคณะทำรูปหนังได้เอง) เพราะรูปหนังตะลุงนั้นมีลักษณะเป็นงานศิลปะที่มีเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะท้องถิ่น ดังนั้นช่างที่รับจ้างทำรูปหนังจะรู้ว่า รูปแบบ ลวดลาย สี สัน ของตัวหนัง แต่ละตัวนั้นเป็นอย่างไร เช่น รูป "ปรายหน้าบท" จะต้องถือธงชาติหรือถือดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ รูปพญายักษ์หรือที่เรียกว่า "ยักษ์" จะต้องยกขาหลัง รูปนางยักษ์ หรือ "ยักษ์" จะยกขาหน้า เป็นต้น รวมไปถึงการใส่ลวดลายและสีในส่วนต่าง ๆ ของรูปด้วย

ช่างทำรูปหนังแต่ละคน ก็จะมีเครื่องมือต่าง ๆ ในการทำรูปหนัง หรือบางคนเรียกว่า "แกะรูปหนัง" หรือ "ข่างรูปหนัง" หลายชนิดด้วยกัน เช่น เหล็กชุด คู้ดคู (เหล็กตอกเจาะรูกลม) กรรไกร ฆ้อน เขียง หินลับมีด (สำหรับลับเหล็กชุด) ดินสอ พู่กัน สี เหล็กแหลม เหล็กชุด จะเป็นเครื่องมือสำคัญอันหนึ่งในการแกะรูปหนัง เพราะเหล็กชุดจะทำหน้าที่แกะลวดลายในลักษณะที่เป็น เส้นตรง เส้นโค้ง หรือการ เติมน้ำรอบนอกให้เป็นรูปตามต้องการ ได้เป็นอย่างดีและรวดเร็ว

เหล็กชุด จะแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนด้ามจับ และส่วนใบมีด

ส่วนด้าม จะทำด้วยไม้เนื้อแข็งไม้ที่นิยมใช้คือ ไม้หนมแมว โดยทำส่วนด้ามให้มีลักษณะโค้ง มน อุ่ม เข้ากับอุ้งมือ (ดูรูปประกอบ) ส่วนด้ามโตะส่วนปลายเล็ก เพื่อความถนัดเวลาจับ และสะดวกในการใช้งาน

ส่วนใบมีด จะทำด้วยเหล็กแข็งเดิมจะทำจาก เหล็กที่ทำ "ตามกระ" (เครื่องมือเก็บข้าวของภาคใต้) เพราะเป็นเหล็กที่มีความแข็งแรงและมีความคมมาก แต่ในปัจจุบันมักจะทำจากเหล็กใบเสื่อสำหรับเสื่อ โลหะ เพราะหาได้ง่ายและแข็งแรงมีความคมมาก เช่นกัน ในการทำรูปตัวใบมีดจะทำเป็นรูปโค้งแบบ พระจันทร์ครึ่งเสี้ยว โดยทำให้มีส่วนคมหันออกข้างนอก (ดูภาพประกอบ) แล้วลับด้วยหินลับมีด ให้ได้ความ คมตามต้องการ

การใช้งาน เมื่อช่างแกะรูปหนังร่างภาพที่ต้องการลงบนแผ่นหนังที่เตรียมไว้เรียบร้อยแล้วก็จะใช้เหล็ก ขุดแกะลวดลายบนแผ่นหนัง โดยการจับเหล็กขุดไว้ใน อุ้งมือ หันด้านคมออกด้านนอกตัวของช่างแกะ กดส่วน ปลายแหลมลงในลวดลายที่ต้องการจะแกะ แล้วดันโยก ไปข้างหน้าเป็นการแกะ แบบเดินไปข้างหน้า ไม่ใช่กรีด ถอยหลังเดินเส้นไปตามลายที่ออกแบบไว้ ซึ่งมีทั้งส่วน ที่ต้องฉลุออกและส่วนที่คงไว้ (ดูภาพประกอบ)

ในขณะที่ทำการแกะ จะต้องมีไม้รองรับด้านล่าง ด้วย มักจะนิยมใช้เขียงขนาดใหญ่ เพื่อป้องกันส่วนคม ของใบมีดเหล็กขุดหมดความคมเร็วเกินไป และอาจ ชำรุดได้

ช่างทำรูปหนังตะลุง ทุกคนจึงต้องมีเหล็กขุดเป็น เครื่องมือสำคัญ โดยใช้ควบคู่ไปกับตุ๊ดตู่ ในการแกะฉลุ ลวดลายในส่วนที่เป็นเส้นตรงและเส้นโค้ง ของตัวหนัง ตะลุง ซึ่งช่างสามารถควบคุมการแกะลวดลายได้อย่าง ปรานีดี ละเอียต สวยงามและรวดเร็ว ●